MARCU GABINSCHI
Institutul de Filologie
(Chişinău)

IARĂŞI „SUPINUL” – ABORDARE NOUĂ ŞI DEFICIENȚE VECHI

Abstract

While appreciating Mrs. A. Dragomirescu's description of what is called the Romanian „supine", governed by different parts of speech, as it is registered in dialectological atlases, the author reproaches it distinguishing properly between different phenomena traditionally treated as „supines". So (to say nothing of ordinary nouns, cf. e.g. *în sfințitu soarelui* or *lăsatu de brândză*) she identifies transitivity (a necessary, but not sufficient sign of verbality), with verbality as such, thus presenting as „purely verbal" to an equal degree both the transitive turns in which *de, la, pentru* etc. preserve their prepositional status (which turns could really be properly called „supines") and those with *de*, as no more a preposition, but the left semi-confix of the new more and more used *de făcut* – type infinitive (a phenomenon disregarded by atlases, grammars, textbooks etc., despite having been supposed to appear as such in its early manifestations already more than a hundred years ago).

Keywords: supine, atlas, differentiation.

Comentând mai jos recenta descriere de către dna A. Dragomirescu a „supinului" românesc sub raport dialectologic, considerăm că această cercetare e binevenită, fiind, pe cât suntem informați, prima în felul său. Iar deficiențele de care va fi vorba se datorează nu atât autoarei înseşi, cât faptului că Domnia sa a urmat în mod necritic calapoadele demult stabilite în această sferă. Altfel spus, ea dă o descriere de-a dreptul exhaustivă a unor manifestări ale „supinului", aşa cum sunt ele prezentate în atlasele dialectologice folosite. Această sarcină deloc uşoară poate i-a şi abătut atenția de la alte aspecte ale „supinului", cele nereflectate de atlasele cercetate (dar şi de alte lucrări lingvistice, printre ele unele recente). Vorba este cel puțin de două deficiențe principale ale tratării tradiționale (dar şi a celei moderne) a „supinului", reflectate şi de descrierea în chestiune.

În primul rând, nu se ține seama de evoluția intensă din sfera dată, cu atât mai bătătoare la ochi, cu cât se apropie mai mult de vremea noastră. E relativ uşor de înțeles de ce nu s-a ținut cont de primele manifestări de evoluție din aceeaşi sferă încă sporadice şi rare, dar care, deşi post factum, s-au dovedit a fi începuturi a ceva însemnat pentru istoria limbii. Aşa sunt unele „supine" (aduse de noi nu o dată), fixate deja la Miron Costin, ca *ce nu era altu mijloc, numai de mărsu la împărăție* sau *giuruiră toată avuția sa, numai să-l ierte* („să-i dea voie") *de venit la Țarigrad* ori la Constantin Cantacuzino (citat de A. Mateevici) ca *jalnic şi plânguros lucru – spune el – este de văzut atâta micşurare şi călcare rodului nostru celui românesc*. Dar odată ce e vorba de româna nouă, e mai puțin justificabilă ignorarea a ceea ce se manifestă deja la clasici, cum sunt, de exemplu,

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

la Creangă pasajele cel puţin *până şi clopotele ni le-au oprit de tras cânerii de doftori* sau *Ar fi un mare păcat / Omul leneş de-ajutat* ş.a. Nu mai aducem nimic din foarte multe fapte de felul celor citate de noi din literatura ultimelor decenii, fapte ce ilustrează evoluţia foarte intensă în mai multe direcţii a „supinului" în calitatea lui manifestată de cele câteva exemple de mai sus. Citǎm doar ultimul exemplu edificator al acestei evoluţii găsit de noi, ce e curios, într-o culegere de folclor, deşi apărută deja după articolul dnei A. Dragomirescu, dar înregistrat încă în 1945, de la o ţărancă bucovineană care avea atunci 60 de ani: *E un animal folositor şi-i păcat de-l omorât: gospodăria la care vine Ariciul îi cu noroc* [2, p. 113].

În al doilea rând, e regretabil faptul că la clasificarea cazurilor de „supin" nu s-a ţinut cont de un indiciu necesar al verbalităţii în sens strict, spre deosebire de existenţa la o formaţie, a unei trăsături verbale, necesară şi ea, însă insuficientă pentru a asigura verbalitatea. Această trăsătură este tranzitivitatea (ori, cum preferă să spună A. Dragomirescu, prezenţa complementului direct). Dacă ne bazăm pe datele lingvisticii generale, putem să invocăm mai multe limbi în care numele de acţiune (dar în unele limbi şi numele de agent) pot fi tranzitive, distingând concomitent tot complexul categorial substantival, deci rămânând substantive. Cercetând „supinul", am adus nu odată exemple grăitoare ale acestei compatibilităţi. În limbile sud-romanice (italiană, spaniolă, portugheză ş.a.) orice infinitiv se preface, în cadrul paradigmei interclasiale, în substantivatul său, adică nume de acţiune creat prin conversie, apt de recţiune verbală concomitentă cu distincţia categoriilor nominale, prin articole şi atribute la diferite forme de gen, de ex., sp. *el leer libros*, „citirea cărţilor" sau *el contínuo leer libros* „citirea permanentă de cărţi". Mai rar, acelaşi lucru are loc şi în cazurile uzului absolut al substantivatelor, de ex., sp. *el decirlo yo y el entenderlo tú* „faptul că eu o spun şi tu o înţelegi". Iar în limbile de tipul macedonenei substantivitatea se îmbină cu aceste însuşiri verbale şi la numele de acţiune create în mod sufixal, de ex., *читање(то) книги* „citirea cărţilor" sau *непрекинато(то) читање книги* „citire/a neîntreruptă de cărţi ori *постоење(то) противречности* (existenţă/a de contradicţii" şi asem. (amănunţit vezi, de ex., [3, p. 61–64]).

Limba română nu admite asemenea însuşiri verbale la substantive, iar o aparenţă a acestui fenomen există în cazul supinului (tocmai pentru acest caz păstrăm denumirea lui tradiţională, de aceea o întrebuinţăm fără ghilimele) de tipul celui din *Ne ducem la cules mere* sau *maşina de cusut haine*. În această prezenţă a complementului direct dna A. Dragomirescu vede „existenţa supinului pur verbal" [1, p. 304, 309 urm.]. Se înţelege, o trăsătură verbală există aici, dar şi intuitiv e perceptibilă o deosebire în caracterul faptelor de acest fel şi a celor curente în Moldova ca *trebuie de făcut, se poate de făcut, de mai făcut, ca de făcut* ş.a. (de notat că în [1] figurează nu odată Moldova [1, p. 311, 313] şi chiar Republica Moldova [1, p. 307])[1]. Relevant este faptul că în toate supinele în *la, de la, pentru, după*, dar şi în *de* atributiv (căruia îi putem spune „instrumental", ca în *maşină/strung/cui* ş.a. + „participiu") prepoziţia îşi păstrează calitatea sa ca atare, adică nu se preface în altceva. Contrar unor aparenţe, situaţia ei aici nu e ca şi cea a fostelor prepoziţii infinitivale, ca rom. *a* din *a face*, engl. *to* din *to make*, iar într-o parte

[1] Condamnarea (practic nerespectată în R. Moldova) a lui *trebuie de făcut* ş.a. nu e relevantă în cazul nostru, cu atât mai mult că în lucrarea [1] mereu e vorba de fenomene dialectale, deci nu ale limbii literare. Şi e chiar de regretat faptul că pentru aceste *trebuie de făcut* şi asem. nu s-a găsit loc în chestionarele atlaselor folosite de autoare.

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

a contextelor şi germ. *zu* şi fr. *de*. În toate aceste cazuri fosta prepoziţie este, precum constată just gramaticile limbilor respective, d e s e m a n t i z a t ă. Acesta nu este cazul lui *de* instrumental românesc ca şi a lui *la, de la, pentru, după* ş.a., care introduc omonimul participiului în acelaşi fel ca şi nume de acţiune de orice alt tip formativ. De exemplu, după *maşină de…, strung de…, unealtă de …* şi asem. nu putem şti, fără să vedem contextul subsecvent, dacă aşa se introduce „participiul" sau numele de acţiune în *-re, -aj,* sau altul (vezi exemple din dicţionare politehnice în [4, p. 150–151]). Iar din materialul dnei A. Dragomirescu cf. aceleaşi construcţii în *pentru*, sinonim cu *de* (ca în *cuie pentru potcovit, maşină pentru călcat, maşină de gătit* (p. 312), dar şi *her dă/de călcat de/dă haine* (p. 313), în care complementul direct lipseşte. În toate aceste cazuri, şi multe asemănătoare (vezi [1, passim]), prepoziţia rămâne prepoziţie.

Şi aici dăm de o proprietate inalienabilă a prepoziţiei, adică de una fără care ea nu e posibilă: prepoziţia într-un anume sens al ei introduce substantive (în genere sau dintr-un anumit grup semantic, de exemplu, nume de acţiune) independent de felul lor de formare (vezi exemplele de mai sus şi cele din lucrările indicate). Iată şi un exemplu pentru supinul fazial[1], în aparenţă de aceeaşi natură ca şi cele adfinitive de lângă *a sfârşi, a mântui, a termina, a găta*, dar şi cele rare de lângă *a începe* şi, recent, de lângă *a continua*. Cu toată asemănarea acestor construcţii cu *a se apuca de făcut ceva*, în aceasta din urmă după *de* în acelaşi sens pot sta nume de acţiune (şi nu numai) de orice tip formativ (de ex., *mă apuc de lucru/de treabă/de învăţătură/de control/de redactare* ş.a.; ca şi în sensul primar al lui *a se apuca*, de ex., *mă apuc de mâner/de rampă/de creangă* ş.a.). De aceea, odată ce o prepoziţie introduce aparente substantive numai de un anumit tip formativ (ca în cazul dat numai omonime ale participiului), ea nu mai este prepoziţie, ci altceva. Dar nici substantivele (cel puţin dintr-un grup semantic, cum sunt numele de acţiune) precedate de o prepoziţie într-un anumit sens al ei, nu pot fi prezentate doar de un singur tip formativ al lor. Dacă, prin urmare, aşa se întâmplă, nu mai avem substantiv, ci doar reflexul lui, iar formantul lui postpus este partea posttematică a morf(em)ului unic întrerupt. Aşa este, printre alte construcţii, şi în fazialele *a sfârşi de …, a mântui de …, a termina de …, a găta de …*, ca şi *a începe de …* şi *a continua de…* + „participiu", în care în locul acestuia nu poate sta nici un substantiv neparticipial[2]. Aici, *de* şi *-at* (*-ut, -it*) ş.a. nu mai sunt morfeme diferite, ci formează împreună ceea ce se numeşte c o n f i x, fenomen demult identificat în lingvistică. Acum însă relevăm faptul că între ceea ce se consideră după tradiţie prepoziţii supinale se găsesc 1) prepoziţii adevărate şi 2) reflexul uneia dintre ele deja neprepoziţional în sincronie (adică, semiconfixul stâng).

Dar şi acolo unde în cadrul supinelor prepoziţia îşi păstrează calitatea iniţială (ca în *la cules mere* sau *maşină de tăiat fier* ş.a.) prezenţa substantivelor e aparentă (deşi aparenţa aceasta e mai puternică decât în cazurile deprepoziţionalizării menţionate mai sus).

Ca fenomen al limbii, în general, ca invariantă (a cărei variantă particulară e limba română) substantivele sunt cuvintele care includ somatismele (denumiri de corpuri fizice)

[1] Acesta e numit „aspectual" (p. 305, 315), ceea ce nu e just, deoarece verbele faziale sunt indiferente faţă de aspect, cf. *Am terminat* şi *Terminam de lucrat*, *Am continuat* şi *Continuam de scris* ş.a., la autoare *a gătat de carâmbit* şi *gătam eu de vorovit* (p. 315).

[2] Rarele *a sfârşi de coasă* sau *de mâncare* sunt lexicalizări de un tip cu totul neproductiv, ca şi *a avea de lucru*.

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

şi prezintă toate celelalte denumiri în complexul pansomatic de categorii, distinse în acelaşi fel. Distincţia categoriilor se realizează prin a) schimbarea după ele, de ex., *băiat, băiatul, băieţi, băieţii, băiatului, băieţilor, băiete/băiatule*, b) acord între ele (de ex., *băiat bun – fată bună, băieţi buni – fete bune, băiatului bun – fetei bune*, c) transmiterea lor (procedeu în limbile romanice, în care atributul se postpune, rar şi de obicei marcat stilistic), ca în *casa – buna casă*, cu transmiterea articolului; aceasta este însă obişnuit în unele limbi slave: cf. maced. *кук'ата – òобрата кук'а*. Distincţia în acelaşi fel ca şi somatismele înseamnă că (spre deosebire de adjective, care disting câteodată aceleaşi categorii, dar se acordă între ele) substantivele acordă între ele alte cuvinte.

Prin urmare, dacă ceea ce pare substantiv (chiar având unele trăsături ale lui, cum e urmarea după prepoziţii în sensul lor iniţial, vezi mai sus) nu distinge în felul arătat mai sus categoriile pansomatice, acest omonim al substantivului nu este substantiv. Acesta este cazul supinului instrumental în *de*, dar şi al celui în toate celelalte prepoziţii (*la, de la, pentru, după* ş.a.). În genere, substantivele respective îşi păstrează categorialitatea pansomatică, adică substantivitatea, în toate situaţiile, cu o singură excepţie: când, urmând după prepoziţie, au obiect direct. În aceste cazuri (*reţea de prins peşte* sau *Ne ducem la cules poamă* şi asem.) nu e posibilă nici schimbarea prin articol, nici acordul (adjectivelor, pronumelor, numeralelor). Deci, de exemplu, între *prinsul peştelui* sau *la prinsul peştelui*, pe de o parte, şi tranzitivele *la prins peşte* sau *de prins peşte* există o deosebire de nivel categorial, prin urmare clasial: în primele cazuri avem substantive, iar în cele ce urmează nu le avem. Dar precum s-a arătat mai sus, odată ce prepoziţiile îşi păstrează calitatea iniţială (nu sunt desemantizate), avem prepozitive (îmbinări prepoziţionale) care rămân aceleaşi şi putând să se complinească mai departe ca şi cele substantivale (de ex., *la prins de peşte*) sau să se substituie prin acestea (de ex., *de sudare electrică*).

Prin urmare, în cazurile de acest fel avem prepozitive, dar nesubstantivale, însă nici forme verbale. Fenomenul (care în româneşte nici nu cuprinde cu una şi aceeaşi conotare toate cuvintele unei clase, prezentat fiind, fără marcare stilistică, doar de verbele însemnând acţiuni fizice întinse în timp) l-am calificat ca p a r a v e r b a l i t a t e[1]. Mai e de observat că, spre deosebire de faptele limbilor sud-romanice şi macedonene aduse mai sus în care substantivitatea şi tranzitivitatea se îmbină la unul şi acelaşi purtător, în româneşte ele se exclud reciproc: aici avem substantive ca în *prinsul peştelui, prinsul (reuşit) de peşte, la prins(ul) de peşte* ş.a., dar *la prins peşte, de prins peşte* în afara categoriilor substantivale. Fără menţionarea obiectului acţiunii, ca în *Ne ducem la prins* sau *unealtă de prins*, deosebirea dintre cele două fenomene se neutralizează, ceea ce nicidecum nu o înlătură în alte cazuri. (Tot aşa, de ex., în *Îi dau cheia vecinului* e neutralizată, şi aceea generând ambiguitate, deosebirea dintre dativ şi genitiv, care se exprimă univoc în alte contexte: c. *Îi dau o cheie vecinului* şi *Îi dau o cheie a vecinului*).

În lumina acestor criterii putem efectua o calificare a exemplelor „supinului" descrise de A. Dragomirescu.

Ca bază a interpretării materialului autoarea a luat clasificarea din trei lucrări recente, potrivit căreia „supinul" e prezentat de următoarele trei „categorii": a) cea „pur nominală/ nominalizată" (nu e clar dacă e acelaşi lucru sau două lucruri diferite), adică supin însoţit de determinanţi şi având ca termen subordonat un genitiv, ca în *culesul merelor*; b) cea „mixtă verbo-nominală" (supinul prepoziţional): *Se gândeşte la agăţat fete* şi c) „verbală non-finită (supinul cu *de* neregizat): *E uşor de scris*" (p. 305).

[1] Amănunţit despre asta vezi, de ex., [3, p. 65-69; 4, p. 150-151; 5, p. 38-42].

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

Desigur, această clasificare este un pas înainte în comparație cu tratarea impusă în ultimii ani (şi adoptată chiar de gramatica academică, pe care se bazează şi A. Dragomirescu: vezi [6, p. 517 urm.]) despre „supinele" prezentate de adjective ca *de nesuportat*, ca şi cele neprepoziționale, prezente, de ex., în *Trebuie înotat, Trebuie alergat* (6, p. 504). Însăşi A. Dragomirescu nu menționează pe bună dreptate aceste „supine". Şi totuşi se pune şi în lucrarea ei vechea întrebare: ce rost are să se unească în una şi aceeaşi „categorie" formațiile care țin de diferite clase de cuvinte („părți de vorbire")? Implicit în această situație se ia drept ceva unitar ca sincronie, ceea ce este (sau pare a fi) unitar doar în diacronie sau pur şi simplu conține un element comun omonim. Ducând această abordare până la sfârşitul logic am vedea o unitate asemănătoare şi în „participiu" în înțeles indefinit de larg, adică practic insesizabil cât de cât univoc. Cf. încă la K. Sandfeld (1930): „Participiul se întrebuințează în română ca substantiv verbal şi, regizat de prepoziții, în special de *de*, îndeplineşte deseori funcția infinitivului. De exemplu, *făcut* [participiu – M.G.] şi „acțiunea de a face", *ce-i de făcut?*, *am multe de făcut* ş.a.m.d." [7, p. 130-131]. Adică, şi de data aceasta am putea vedea în toate aceste cazuri doar diferite „categorii" ale participiului, în care cele ale „supinului" s-ar include ca o subdiviziune a lor, procedeu practicat în prezent de amatorii noțiunii de „valoare" într-un sens cu totul indefinit (lucru pe care A. Dragomirescu pe bună dreptate nu-l face). Şi totuşi, ca şi în mai multe alte descrieri ale „supinului", şi la Domnia Sa lipseşte o definiție a acestuia sau, întrucât aceasta în sensul ei general acceptat nici nu e posibil de formulat, câte o definiție separată a fiecărei formații clasate la „supin". De aceea, cu toată descrierea amănunțită sub raport geografic a sferei în chestiune, nu este clar, ce prezintă, în opinia autoarei, supinul în sens strict. Prin urmare, lucrarea ei nu e liberă de contradicții[1].

Astfel, ca „supine" la A. Dragomirescu figurează pur şi simplu substantive omonime ale participiilor (a căror excludere din „supine" proclamă „Gramatica", deşi pe urmă le tratează ca atare, vezi despre asta [5, p. 31]), ca în *lăsatu de brândză* (sinonim cu adusul tot acolo *lăsare de brândză*), *lăsata secului de carne* şi alte „supine", printre ele tot sinonime cu numele de acțiune în *-re*, ca în *a murit de avut de prunci = a murit în avere de prunci/din naştere/, în naştere / din făcătură* ş.a. [1, p. 315], tratate ca „supin nominal". Cf. tot aşa *dormâtu ne asigură/venea seceratu/era căratu* (p. 317) sau, cu prepoziții, *s-apropie soarele de sfințit(u)/la scăpătat/la sfințit* ş.a. sau *îmblă la colindat/ cu uratu* şi asem. socotite „verbo-nominale" (p. 307), deşi aici recțiunea verbală nu e posibilă. E drept că aceste „supine" sunt nominale, însă (o întrebare către toată tradiția gramaticală românească) ce rost are să se unească ele într-o pretinsă unică formație cu forme paraverbale („verbo-nominale") şi cu atât mai mult cu cele verbale (în sens strict)? În asemenea cazuri nu se ține cont de posibilitatea exprimării sau chiar de exprimarea categoriilor substantivale, neîmpiedicată de complementul direct, care însă ar exclude-o. În cazurile de mai sus e vorba deci de indistincția dintre substantivitate şi paraverbalitate (forme nominale şi „verbo-nominale" în termeni preluați de autoare).

[1] La aceeaşi impresie contribuie şi unele păreri citate, cf., de exemplu, din M. Caragiu Marioțeanu: „dacoromâna posedă o formă verbală identică cu a participiului masculin, care denumeşte acțiunea ca un infinitiv, cunoscută sub numele de supin" [1, p. 303]. Dar forma identică cu a participiului masculin nu are recțiune verbală (nu se supune **cules poamă*, ci doar *de/la/pentru* etc. *cules poamă*), prin urmare, nu este o formă verbală, nemaivorbind de ceva „ca un infinitiv".

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

O scăpare mai puțin bătătoare la ochi, dar a cărei remediere e de aceea cu atât mai dificilă, este indistincția dintre păstrarea calității de prepoziție a lui *de* (ca, de altfel, şi a altor prepoziții) şi lipsa acesteia la *de* (se pare că asta se are în vedere prin termenul sofisticat „*de* neregizat", p. 305).

Precum am spus mai sus, însăşi recțiunea verbală (la autoare, complementul direct) e necesară, dar insuficientă pentru a asigura verbalitatea. De aceea, spre deosebire, de ex., de *am gătat de arat, am terminat de arat, cât ai de plătit?, N-au de umblat* (p. 315) ş.a. cu „prepoziția" (adică omonimul ei) neputând introduce substantivul de nici un alt tip formativ, alte „supine verbale" ale autoarei (de altfel foarte numeroase, vezi passim) nu corespund acestei calificări. De exemplu, între *s-o gătit de arat* şi *s-o gătat arătura* sau între *am gătat de arat* şi *am gătat cu aratu* (p. 305) în ciuda sinonimiei există o deosebire de nivel clasial: în acest *de arat* cu *de* deprepoziționalizat şi *cu aratu* (cf. şi exemplul cu *arătura*, în care nici n-a avut ce să se deprepoziționalizeze) avem cuvinte de clase diferite. Adică nu putem lua sinonimia cu o formă verbală drept verbalitatea sinonimului ei. Lipsa pretinsului caracter „pur verbal" al supinului e obiectiv confirmat prin exemplele autoarei demonstrând a) omogenitatea sintactică pe lângă o prepoziție între supin şi altceva, ca în *ne punem la băut şi la gioc* (p. 316), b) libertatea de alegere între complementul direct al supinului şi cel în *de* sau *la*, ca în *maşină de tăiat grâu = maşină de tăiat de grâu = maşină de tăiat la grâu* (p. 309), *cuie de potcovit cai = cuie de potcovit de cai* (p. 312), cf. şi *clacă di tuors di lână, her de calcat de haine* (p. 313), c) sinonimia supinului în *de* cu cel în *pentru*, ca în *maşină de călcat = maşină pentru călcat* şi asem. sau în *cune pentru potcovit* (p. 312), *o maşâní pentru truierat* (p. 318), acest *pentru* (ca şi *la, de la, după* ş.a.) nedemonstrând nicăieri nicio tendință spre deprepoziționalizare în „supin". Nimic din aceste trei posibilități nu există în „supinul" care e de aceea într-adevăr pur verbal, ca în (cel puțin dintre tipurile prezente la A. Dragomirescu) *a termina/a sfârşi/a mântui/a găta de făcut ceva* sau *a avea de făcut ceva*.

Printre exemplele de „supin verbal" la autoare figurează nu odată şi acela în forma căruia verbele tranzitive nu pot lua complement direct, adică aceea pentru care am considerat potrivită calificarea ca g e r u n d i v (de ex., [5, p. 50-59], ca în *carte de citit* ori demult frazeologizatele *fată de măritat, fecior de însurat* [1, p. 308], inclusiv în varietatea lui complicată, ca în *bună de făcut, gata de pus*, care însă nu e identificat ca o „categorie" aparte.

De regretat este şi lipsa în atlasele cercetate (prin urmare şi la A. Dragomirescu) a multiplelor construcții în care „supinul" în *de* a evoluat mult în ceea ce am calificat demult ca infinitivul secundar, ajuns deja la distincția sporadică a diatezelor (ca în *de te făcut*) şi la înglobarea altor clitice obiectivale (ca în *de-l făcut, de-o făcut, de le făcut* ş.a.), la unire cu *ca* şi cu *mai* (ca în *ca de făcut, de mai făcut*) ş.a.[1] Unul din punctele de plecare a acestei evoluții sunt întorsăturile de tipul *e greu/ uşor* şi asem. *de făcut ceva*, care însă lipsesc în studiul examinat. Acolo figurează doar întorsături asemănătoare *nu-i modru de scăpat* şi variante, în care *de* n-a pierdut calitatea de prepoziție (cf. tot acolo *nu-i modru de scăpare* – p. 306), iar la *nu-i chip* nu se dă nici un exemplu de „supin", ci numai

[1] Cu aceste şi multe alte inovații ale limbii vorbite converg unele tendințe ale limbii literare scrise, de care nu e străină nici dna A. Dragomirescu: cf. *De remarcat că infinitivul nu apare exclusiv în zona de nord* [1, p. 306], exemplu al infinitivului secundar în funcție predicativă (anume în cea de recomandare).

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)

de scăpare, *d-a mai scăpa* şi *di scapî* (p. 306-307). În lucrare lipseşte şi *e nevoie de făcut* cu *de făcut* odată prepozitiv, dar care l-a dat, pe bază de sinonimie, pe foarte frecventul acum *trebuie de făcut*… (ca şi *se cere*... şi *se cuvine de făcut*), în care *de* niciodată nu a fost prepoziţie.

În articol nu figurează nici un caz frecvent al „supinului" cu tautologii de tipul *de făcut fac*. La rândul său, acestea, apocopându-se pe contul părţii sale finite, duc la îmbinarea „supinului" cu verbele modale antepuse, fapt constatat deja în 1905 de către G. Ebeling (*dar de trăit fără Mihalovici n-ar fi putut* [8, p. 127]), procedeu devenit obişnuit în limba vorbită, cel puţin în Moldova, de acum cu decenii în urmă.

Cu părere de rău, în articolul examinat figurează şi alte formulări inadecvate, datorate atât autoarei date, cât şi tradiţiei trainice, dar demult depăşite. Astfel, nu odată apare „infinitivul lung" [1, p. 304-306, 319], din care cauză, fiind vorba de limba veche (p. 304), nu e clar dacă se are în vedere chiar infinitivul lung ca atare (cum îl întâlnim de câteva ori la Ion Neculce şi acum în unele graiuri arhaice) sau numele de acţiune în *-re* (rezultat al substantivării şi postsubstantivării infinitivului lung odată adevărat). Citim şi despre „infinitivul lung nominalizat" (p. 306), din care cauză se naşte întrebarea, dacă există şi unul, tot lung, dar nenominalizat (adică nesubstantivat). Şi mai derutantă, în special pentru cei nefamiliarizaţi cu aromâna, este găsirea „infinitivului" (p. 303) şi „infinitivului lung" (p. 308) în ea, în care acesta nu există… Unele inconsecvenţe terminologice sunt mai puţin importante, dar totuşi nedorite şi ele. De exemplu, ca „supin circumstanţial" (ca în *a murit de avut de prunci/ în avut de prunc/ din avutu cuconului/ din născutu copilului/ di făcut*, (p. 315) figurează ceea ce ar fi numit mai precis „cauzal", întrucât circumstanţial este şi cel în *la*, care ar putea fi numit precis „local" sau „directiv" (pentru cel adnominal de tipul *maşină de stropit* am propus deja termenul „instrumental").

În încheiere, ca să nu fim numai critici, am exprima doleanţa ca în viitor în atlase (ca şi în gramatici şi în manuale) în locul „supinului" indefinibil, cât de cât strict să apară formaţiile diferite, clasate până acum la acesta cu toptanul, anume cel puţin şase formaţii, adică a) numele de acţiune omonim al participiului; b) supinul în sens strict, c) infinitivul secundar, d) gerundivul, e) adjectivul confixal postverbal de incapacitate pasivă şi f) necesitativul (pentru identificarea lor vezi, de ex. [5, 28-78]).

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Adina Dragomirescu, *Există o repartiţie dialectală a supinului?* // Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Salamandu. – Bucureşti, 2011, p. 304-321.

2. Ion Bejenaru, *Folclor din Dinăuţi*. – Chişinău, 2012.

3. Марк Габинский, *Балканский инфинитив – очередной этап дискуссии*. Антикритический обзор. – Chişinău, 2008.

4. Marcu Gabinschi, Rom. *De făcut* şi alb. *për të bërë* – din totalurile unei vechi confruntări // Filologia modernă: realizări şi perspective în context european. – Chişinău, 2008, p. 147-153.

5. Marcu Gabinschi, *Formele verbale nepredicative nonconjunctivale ale limbii române* (pe marginea tratării lor în gramatica oficială). – Chişinău, 2010.

6. *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*. – Bucureşti, 2005.

7. Kristian Sandfeld, *Linguistique balkanique. Problèmes et résultats*. – Paris, 1930.

8. Georg Ebeling, *Probleme der romanischen Syntax*, 1. – Halle a. S., 1905.

BDD-A6831 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:09 UTC)